

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЯК ФАКТОР ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС

Стаття присвячена дослідженню місця нашої держави у світовому співтоваристві. Розглянуто розвиток становлення політики, економіки, науки, конкурентоспроможності України, як факторів інтеграції до ЄС. Проаналізовано стан ринку інновацій в Україні. Також у дослідженні визначаються тенденції розвитку сучасних конкурентних відносин та зростання інноваційного сектору в Україні.

The article is devoted to the research of our country in the world community. The formation of development of policies, economics, science, Ukraine's competitiveness is considered as a factor of integration into the EU. The state of innovation market in Ukraine is analyzed. The development tendencies of modern competitive relations and growth of innovative sectors in Ukraine are also determined in the research.

Постановка проблеми. Роль і місце кожної держави у світовому співтоваристві безпосередньо залежить від рівня її технологічного озброєння, рівня якості і наукоємності продукції. Україна має значний науковий і технологічний потенціал, існують об'єктивні передумови для формування інноваційної моделі розвитку економіки України.

Місце, яке буде займати кожна держава в світі у найближчому майбутньому буде, перш за все, результатом її власних зусиль та ступенем наукової обґрунтованості її вибору. Україна, так само як і інші країни може забезпечити сталий розвиток лише за рахунок ефективного використання усіх своїх ресурсів і конкурентних можливостей.

Аналіз останніх досліджень. Багато країн, що розвиваються, і держав з перехідною економікою, усвідомили потребу у визначенні наукової політики і розвитку стратегічного науково-технічного планування. У багатьох країнах держава практично вже не претендує на відносну автономію науки і техніки, обумовлену внутрішнім науково-технічним потенціалом. Такий підхід змінився на політику модернізації, метою якої є залучення в розвиток науково-технічних ресурсів, доступних як усередині країни, так і за кордоном. Це обумовлює актуальність сучасних досліджень в сфері екологічної реструктуризації [1, с. 361].

Політика в галузі науки і техніки повинна відповідати новим потребам, що виникли у зв'язку зі зростанням чисельності зацікавлених осіб і представників ділового світу, дослідників, що працюють у державному і приватному секторах, і населення в цілому. Тому **метою статті** є оцінка досягнень в цій сфері.

Динаміка та масштаби з якими змінюються сучасні суспільства, створюють необхідність застосування агресивних підходів до створення конкурентних переваг, що базуються на новому знанні та нових методах його застосування. В процесі формування «економіки знання» все ясніше пізнається роль інновацій як фактора розвитку внутрішнього потенціалу систем і як засобу протидії середовища [2, с. 41].

Досвід розвинутих економік показує, що визначаючими факторами створення національних конкурентних переваг та прискореного економічного росту вже не є природні ресурси та дешева робоча сила, а інноваційна активність поряд з освітою, розвитком інформаційних та комунікаційних технологій.

У процесі приєднання до ЄС, основні пріоритети при формуванні національної інноваційної політики, пов'язані зі стратегічними завданнями розвитку інноваційного потенціалу в умовах економіки знання, що формується та затвердженими пріоритетами інтеграції і взаємодії в сфері науки та технологій.

Сучасний міжнародний науково-технічний прогрес, що зародився в 1950-ті роки в США, отримав розповсюдження також і в інших промислово розвинених країнах СРСР, та деяких інших країнах і представляє собою принципово якісні зрушення прогресивного характеру у виробничих силах суспільства, які обумовили зміну місця людини в процесі виробництва та глибинну еволюцію усієї системи соціально-економічних відносин [3, с. 7].

Задля цих завдань держави, які прагнуть займати перші позиції у світовій економіці, а особливо на світовому ринку технологій, поставлені перед необхідністю розробки та гнучких змін пріоритетів національної, структурної, інвестиційної і науково-технічної політики вдосконалення національних інвестиційних систем в тих країнах, де вони вже склалися, і їх формування там, де вони поки що відсутні.

У наш час економічні відносини обумовлені багатьма об'єктивними та суб'єктивними факторами і, перш за все, пріоритетами міжнародного розподілу праці, через використання форм якого Україна може бути інтегрована до світового господарства, що грає значну роль для її подальшого стабільного економічного розвитку [4, с. 4].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Сьогодні, як ніколи, Україна має перспективи для зближення з ЄС. Так, Європейський Союз вже висловив свою зацікавленість в тому, щоби піти на більш тісну співпрацю з Україною, оскільки "у представників нової української влади західноєвропейське мислення та прагнення до більш тісної інтеграції у європейський альянс". Однак тепер завдання полягає не в стрімкому "сходженні по європейських сходинках", а у поступовому доланні існуючих перепон між Брюсселем і нашою країною. Такі важливі моменти, як перейняття досвіду щодо формування і трансформації безвізових режимів, створення зон вільної торгівлі, а також підвищення усіх життєво важливих стандартів в економіці та соціальних питаннях в Україні – наші першочергові завдання на шляху інтеграції в ЄС.

Можливості співпраці України зі світовим співтовариством визначається через діючі форми висловлення тенденцій глобалізації (під глобалізацією в економічній науці зазвичай розуміють вільне пересування між краї-

нами товарів та факторів виробництва). Отримання Україною повноцінного членства у провідних економічних та політичних організаціях, участь у процесах світової міграції капіталів можна вважати необхідною обставиною реалізації її інтересів на світовій арені, перетворення на активного учасника життя світового співтовариства.

Об'єднання країн – явище масштабне, довгострокове і залучає велику кількість суб'єктів та ресурсів, а також чинить великий вплив на навколишнє середовище [5, с. 259–260].

Сучасні глобальні процеси руйнують національну замкненість, прискорюючи транскордонні товарні та фінансові потоки, міжнародний рух капіталу та міграцію робочої сили. Глобалізація надає новий вимір світовому ринковому господарству та зумовлює його нові кількісні та якісні характеристики, які проявляються у постійному русі національних господарств до дедалі більшої відкритості. Науковці неоднозначно оцінюють наслідки глобалізації та пов'язаної з нею відкритості економіки для України [6, с. 20].

Підйом української економіки є неможливим без масштабних вкладів в її реальний сектор. В ситуації, коли знос основних фондів складає 70–80 %, більшість підприємств не відповідає сучасним вимогам науково-технічного прогресу, низька якість товарів національних виробників не дозволяють конкурувати на рівних із імпортованими аналогами, потрібні значні фінансові кошти задля структурної перебудови підприємства і запровадження інноваційних продуктів і рішень, які здатні докорінно змінити таку ситуацію. Потрібно зауважити, що загальна економічна і політична нестабільність не сприяє притоку стратегічних іноземних інвесторів. При цьому вихід на традиційні світові ринки для вітчизняних підприємств ускладнюється непрозорістю бізнесу. Одним із варіантів покращення ситуації що склалася може стати державна інноваційна програма [7, с. 172].

Постановка завдання. Конкурентоспроможність країни визначається як “сукупність інституцій, політик і факторів, що визначають рівень продуктивності країни”.

Більш конкурентні економіки здатні забезпечити вищий рівень доходів для своїх громадян. Отже, концепція конкурентоспроможності має статичну та динамічну компоненти: статична – це здатність економіки підтримувати високий рівень доходу населення, динамічна – пов'язана з продуктивністю економіки як чинником дохідності інвестицій, а це, своєю чергою є центральним фактором, що забезпечує потенціал зростання економіки [8, с. 86].

До найважливіших напрямів покращення конкурентного середовища в Україні слід віднести наступні:

- удосконалення законодавства про конкуренцію та конкурентоспроможність галузей та регіонів країни;
- формування та розвиток зовнішньоекономічної інфраструктури;
- удосконалення між бюджетних відносин;
- підвищення та законодавче закріплення ролі недержавних центральних і регіональних інститутів (асоціацій місцевих органів влади, агентств регіонального розвитку, інших громадських організацій);
- розробка, узгодження та здійснення заходів державної і регіональної підтримки;
- підвищення відкритості та зрозумілості дій центральної і місцевої влади;
- правова підтримка малого та середнього бізнесу;
- впорядкування та модернізація податкового адміністрування;
- запровадження та забезпечення ефективного функціонування системи сертифікації продукції, робіт і послуг;
- створення єдиного інформаційного поля діяльності усіх суб'єктів підприємницької діяльності в Україні з просуванням до міжнародного інформаційного простору;
- сприяння суб'єктам економічної діяльності у створенні позитивного бренду;
- надання національним виробникам кваліфікованої допомоги у просуванні на ринки їхньої продукції.

Ключовою тенденцією розвитку сучасної міжнародної економіки є глобалізація, вона впливає, як на розвиток економічних відносин між країнами, так і на формування внутрішньої та зовнішньої політики окремої країни. Наслідки процесу глобалізації безпосередньо торкаються кожної країни, серед них і Україна, яка цілеспрямовано рухається у світову економіку та Євросоюз [9, с. 131].

Викладення основного матеріалу. На сьогоднішній день найбільш структурована і цілком адекватна новітнім вимогам часу є загальна концепція інноваційного розвитку, яка створена Європейською Комісією в зв'язку з розширенням Євросоюзу та переходом великої кількості повноважень від національних урядів до загальноєвропейських органів управління. Основні пріоритетні напрямки, визначені ЄС, умовно можна розбити на три групи.

Першим напрямком є створення інститутів, що стимулюють суб'єктів фінансової, наукової та промислової діяльності до впровадження інновацій. У першу чергу, такими стимулами є фіскальні важелі: податкові пільги, податкові кредити, прискорена амортизація, цільова підтримка через гранти й позики тощо. Крім того, ефективним також є застосування адміністративних заходів у спрощенні процедур створення і діяльності інноваційних підприємств.

Другий напрямок можна охарактеризувати, як створення сприятливого клімату для інноваційної економіки. В галузі підтримки та зростання інноваційного сектора дії держав – членів ЄС полягають у наступному:

- створення ефективних механізмів інформаційного обміну між потенційними учасниками, таких як формулювання порівняльних статистичних індикаторів; створення бази даних за результатами впровадження заходів інноваційної політики і самих інновацій; проведення різноманітних семінарів та зустрічей для ключових (“приймаючих рішення”) гравців; реалізація принципу “відкритої координації”, що припускає обмін досвідом і транснаціональне навчання;

– стимулювання взаємодії у тріаді “університет – бізнес – промисловість”. Перед університетами крім традиційних завдань освітньої та дослідницької діяльності, стоїть завдання поширення знань і технологій, а великим державним дослідницьким центрам необхідно спрямовувати свої зусилля на обмін технологіями і співробітництво з діловими колами;

– створення, насамперед, на регіональному рівні, спеціалізованих організацій підтримки інновацій, таких, як інкубатори, фірми, що займаються технологічним маклерством кластерним та мережним сприянням;

– створення надзвичайно сприятливого середовища для нових малих підприємств, що передбачає надання їм стартового венчурного капіталу, інформації про потенційних інвесторів, адміністративних і фіскальних пільг. Особливо це стосується підприємств, створених на базі університетів, які формують майбутні “точки зростання”. Державна підтримка у цій галузі приведе до розвитку та росту різноманітних венчурних середніх, дрібних і мікропідприємств (аж до феномен “manteprise” – людина – підприємство);

– підвищення культури патентування і ліцензування через створення професійних патентних мереж та сфері інтелектуальної власності.

Третя група завдань стосується розвитку гуманітарного капіталу. Насамперед, це формування в суспільстві загальної інноваційної культури. Всім вищим навчальним закладам рекомендовано включити до навчальних програм курси підприємництва, а в деяких уже викладається дисципліна “Інноваційний менеджмент” для підготовки агентів зі сприяння інноваційним процесам у своїх організаціях і регіонах. Безупинне навчання протягом усього життя заохочується як необхідність і умовах стрімко мінливих економічних реалій.

Характерною рисою сучасного виробництва провідних країн світу є високий рівень його наукоємності, що відображає головну роль науки в розвитку економіки і поліпшення благополуччя суспільства.

Наукоємність продукції досліджується частіше за все, як різновид більш загального економічного показника – ресурсоємності.

В міжнародній практиці галузь вважається наукоємною якщо показник наукоємності перевищує середній або спеціально обраний для промисловості взагалі показник.

Підвищення рівня наукоємності виробництва є однією з принципових рис, що характеризують економіку промислово розвинених країн [6, с. 22].

Упродовж десятиліть успішно розвиваються багатогалузеві комплексні програми наукового співробітництва країн Європи. Ці програми, що мають назву Рамкових, всебічно представлені науковими інституціями наших європейських сусідів. Вони спрямовані на розв’язання найбільш актуальних і перспективних проблем сучасної науки і технологій. Участь у виконанні тематики Рамкових програм фінансується на достатньо високому рівні. Співробітництво у Рамкових програмах – престижне свідчення наукового рівня їх учасників.

Хоча формально Україна отримала доступ до зазначених програм ще 12 років тому, починаючи з Рамкової програми 4, участь у них наших науковців і фахівців обмежується, на жаль, двома основними причинами. По-перше, це відсутність фінансового внеску України у бюджет Рамкових програм. По-друге, це все ще недостатня поінформованість вітчизняних науковців щодо правил та умов подання пропозицій, тематики, форми реалізації проєктів, способів пошуку партнерів, а часто у нас не знають навіть про існування програми.

Основною метою наступної Рамкової програми, яка стартувала з 1 січня 2007 року, і на яку планується витратити 50,6 млрд євро, є створення суспільства, що ґрунтується на знаннях і розбудова Європейського дослідницького простору, досягнення досконалості у науково-технологічних дослідженнях шляхом виконання таких 4 програм: співробітництво, ідеї, кадри, потенціал [10, с. 87].

Державне регулювання інноваційної діяльності в Україні здійснюється відповідно до постанови Верховної Ради України “Про концепцію науково-технічного та інноваційного розвитку України” а Закону України “Про інноваційну діяльність”.

Висновки. Головною метою державної інноваційної політики в Україні є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоспроможної продукції.

Пряме державне фінансування (дотації, субсидії, гранти) в умовах обмежених можливостей державного бюджету доцільно спрямовувати насамперед у сферу фундаментальних досліджень. При цьому концентрація не менше 30 % детального обсягу коштів на програмах і проєктах з пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки визначених у законодавстві дозволить уникнути розпорошення, забезпечити цільовий характер використання наданих коштів.

Система прямих методів фінансування нововведень повинна базуватися на оптимальному поєднанні двох основних організаційних формах – адміністративно-відомчої і програмно-цільової. Прямі методи широко використовуються в країнах ЄС. Адміністративно-відомча форма здійснюється у вигляді прямого адресного фінансування. Результати досліджень, профінансованих державою безкоштовно передаються широкому колу потенційних користувачів. Така форма бюджетного фінансування рідко зустрічається у чистому вигляді [11, с. 121–122].

Участь у європейських програмах та фондах, окрім очевидних фінансових перспектив дає можливість отримання незалежної експертизи щодо рівня вагомості та спрямованості своїх робіт. Важливим є також доступ до використання унікального дослідницького і технологічного обладнання, відсутність якого в Україні – наболіле питання для вітчизняної науки.

Участь українських дослідників у європейських програмах сприяла б трансферу досвіду організації цих програм на наші терени.

Література

1. Соловей В. Державне стимулювання розвитку інноваційної інфраструктури // Проблеми и перспективы сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ. Сб. науч. трудов. – 2005. – С. 361–366.
2. Фіртост С., Левіна Д., Патрах Т., Чернишов Л. Рамкові програми Євросоюзу в контексті створення Єдиного наукового європейського простору // Вісн. НАН України. – 2003. – № 5. – С. 35–44.
3. Гороховатська С., Левіна Д., Патрах Т., Смертенко П., Чернишов Л. Європа на порозі нової Рамкової програми наукових досліджень (2007–2013) // Вісн. НАН України. – 2006. – № 11. – С. 7–18.
4. Янковский Н.А. Концепция конкурентоспособности страны как главный фактор интеграции Украины в мировое экономическое пространство // Проблеми и перспективы сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ. Сб. науч. трудов. – 2005. – С. 4–10.
5. Максимова Е.А. Роль экологического фактора в реализации модели устойчивого развития // Стратегія забезпечення сталого розвитку України / Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. м. Київ, 20 травня 2008 р. – У 3-х ч. / РВПС України НАН України. – К.: РВПС України НАН України, 2008. – Ч. 2. – С. 259–261.
6. Даниленко О.Л. Відкрита економіка як передумова взаємодії внутрішніх і зовнішніх ринків // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Економічна серія. – 2005. – № 668. – С. 19–23.
7. Захарченко А.С. Финансирование инновационных проектов в современных условиях украинской экономики // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Економічна серія. – 2006. – № 719. – С. 172–174.
8. Пуцентейло П.Р. Концептуальні напрями розвитку конкурентоспроможності економіки України // Всеукраїнський науково-виробничий журнал “Інноваційна економіка”. – № 3. – 2008 р. – С. 86–90.
9. Чала Н.Д. Вступ до СОТ: перспективи та наслідки для промисловості України // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Економічна серія. – 2004. – № 630. – С. 131–134.
10. Георгиева Т. Национальная инновационная политика – шаг к интегрированию в общеевропейские и региональные структуры. // Проблеми и перспективы сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ. Сб. науч. трудов. – 2005. – С. 86–91.
11. Назарова О.Ю. Дослідження світового досвіду розбудови державної моделі регулювання інноваційних процесів // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Економічна серія. – 2005. – № 668. – С. 117–123.

УДК 336.77:658.15:339.9

Т.Н. ПОДДУБНАЯ
Донецкий университет экономики и права

ФОРФЕЙТИНГ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Форфейтинг як малодосліджена форма кредитування зовнішньої торгівлі; розгляд переваг та недоліків форфейтингу; проведення порівняного аналізу форфейтингу, факторингу, кредиту; пропозиція о застосуванні форфейтингу як альтернативного засобу фінансування зовнішньоекономічних операцій на АТ “Норд”.

Forfeiting as scantily researched form of crediting of foreign trade; examine the advantages and disadvantages of forfeiting; a relative analysis of forfeiting, factoring, loan; offer at forfeiting use as an alternative means of financing foreign trade operations for JSC “Nord”.

Постановка проблеми. Одной из новых и малоисследованных для отечественного рынка форм кредитования внешней торговли, появившейся под влиянием быстрого увеличения объемов экспорта, является форфейтинг. Форфейтинг – эффективный инструмент управления финансово-хозяйственной деятельностью предприятия, а в частности дебиторской задолженностью, который приспособлен к современным процессам развития мировой экономики.

Анализ последних публикаций. В современной экономической литературе проблемы форфейтинга рассматривают такие ученые, как Мищенко В. [5], Белялов Т.Е. [2], Швец И.Б., Галкина А.С. [6].

Нерешенные части проблемы. Так как в практике отечественных экспортеров форфейтинг только начинает внедрение, многие вопросы еще недостаточно изучены и урегулированы [5, с. 28]. Серьезными тормозами масштабного внедрения форфейтинга в хозяйственную деятельность является не только несовершенство украинской нормативной базы, но и недостаточная теоретическая проработка ряда методических вопросов.

Цель статьи: определение форфейтинга как малоисследованной формы кредитования внешней торговли; выделение преимуществ и недостатков форфейтинга; проведение сравнительного анализа форфейтинга, факторинга, кредита.

Изложение основного материала. В то же время исследование особенностей форфейтинговых операций могут выявить ее положительные моменты с целью практического применения на предприятиях [6, с. 4]. В частности, мы предлагаем АО “Норд”, как предприятию отгружающему на экспорт 76 % продукции [8], ис-